

Zij kijken toch

Dubieus toernooi of niet, in cafés en studentenhuizen wordt gewoon WK gekeken. ‘Ik ben voor samenkomen’

2

10

Kiloknallers Op pad met de enige rivierkreeftenvisser van Leiden

LITERAIR TALENT OPGELET

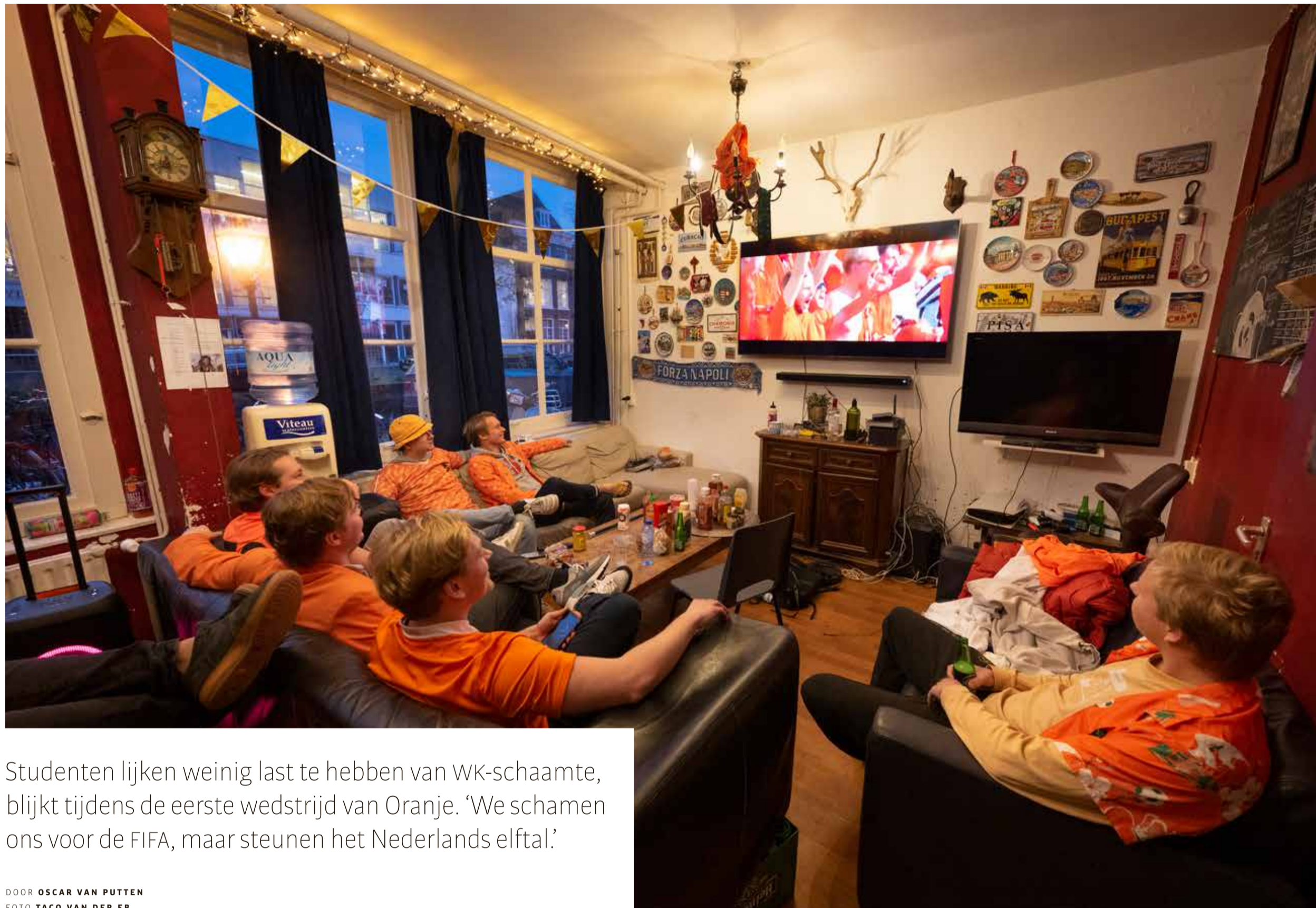
Wedstrijd Schrijf een kerstverhaal en win **€250** aan boekenbonnen!

kijk op www.mareonline.nl

Game of Thrones-politicoloog De Franse publicist Dominique Moïsi weet aan de hand van series de wereldorde te duiden. ‘In 2016 gebruikte ik de slogan “Winter is coming” als metafoor voor geopolitieke ontwikkelingen. Nu zou ik vol overtuiging tikken: “Winter has come”

8

Studenten lijken weinig last te hebben van WK-schaamte, blijkt tijdens de eerste wedstrijd van Oranje. 'We schamen ons voor de FIFA, maar steunen het Nederlands elftal.'

DOOR OSCAR VAN PUTTEN
FOTO TACO VAN DER EB

'Verschrikkelijk... maar voetbal blijft voetbal'

Gast, ik heb niets oranje!' In Huize des Gueux zitten maandagmiddag zo'n tien studenten voor de televisie. De laatste bewoners komen om vijf voor vijf nog binnenrennen. De woonkamer is bescheiden aangekleed met oranje versieringen, de helft van de huisgenoten draagt een oranje shirt. Zodra het volkslied begint, zingen alle jongens luidkeels mee: 'Wilhelmus van Nassouwe, ben ik van Duitsen bloed...'
Verderop in de straat klinkt, even luid: 'Mijn vaderland getrouwe, blijf ik tot in den dood...'
Maandag vond de eerste WK-wedstrijd van het Nederlands elftal plaats, tegen Senegal. Het is een van de meest controversiële voetbaltoernooien ooit, door de dubieuze toewijzing aan Qatar en de mensenrechtenschendingen. Van een boycot was er onder Leidse studenten echter weinig sprake: in veel studentenhuizen en kroegen stond de tv om vijf uur aan.
'Veel huisgenoten zitten nog op werk of stage, dus die kijken vandaag niet mee', vertelt een bewoner van Des Gueux aan de deur. Pas later deze week gaan ze echt los. 'We gaan een tribune opbouwen in onze bar voor de wedstrijd op vrijdag. Als we de halve finale bereiken, zal het daar vol staan met gasten en bier.'

Even verderop, in Café Barrera, hangt de bar vol met oranje slingers. Tientallen studenten houden hun adem in terwijl Nederland een veelbelovende aanval begint. Een collectief 'NEEEEE!' klinkt als die kans op het laatste moment gekerd wordt door een Senegalese verdediger. Hannah Moraal (22, psychologie) heeft haar huisgenoten meegeslept naar de kroeg. 'Ik kijk altijd naar het WK en het EK', vertelt ze met een biertje in de hand. 'In de kroeg vind ik het leuker dan thuis omdat je met meer mensen kijkt.' Toch staat zij hier met een dubbel gevoel. 'Ik blijf kijken omdat het toch wel zal plaatsvinden, maar elke keer word ik er toch iets ongemakkelijker van.'
Veel toeschouwers zijn meer gelaten. 'Voor mij gaat het om het voetbal. Je kunt je er druk om maken, maar ze gaan het WK toch niet afgelasten', zegt een student ondernemersrecht. Bij Huize Des Gueux denken ze er hetzelfde over: 'Het is verschrikkelijk wat er in Qatar gebeurt, maar het heeft weinig te maken met het Nederlands elftal. Voetbal blijft voetbal.'
Ook bij North End staat de bar stampvol tijdens de wedstrijd, al zijn er hier opvallend weinig oranje shirts. 'We zijn een internationale bar', verklaart medewerker Danyo Sarmo (48). 'Daar-

Don't watch Qatar kijkt nog steeds niet

Alumnus Enzo Bakker richtte met een vriend het initiatief Don't watch Qatar op. Eind september schreven ze een opiniestuk in Mare dat door verschillende media werd opgepikt. 'Bij de openingswedstrijd had ik heel even moeite om niet te kijken.'

DOOR SUSAN WICHGERS

'Het was heel leuk dat er zoveel aandacht voor was en dat we ons verhaal konden doen. Het was best onverwacht, maar nadat we in de Volkskrant hadden gestaan ging het hard. Wat dat betreft is ons project geslaagd: ik denk dat we aardig wat mensen hebben bereikt.
'We hebben veel reacties gehad, mensen uit onze eigen omgeving zeggen dat ze erover na zijn gaan denken. Op internet kregen we ook wat reacties van mensen uit Qatar en andere mensen die het WK verdedigen. Zij beweren dat wij ons schuldig zouden maken aan xenofobie: alle kritiek op het WK zou voortkomen uit haat voor Arabieren. Dat is natuurlijk onzin, we komen hiermee juist op voor de LHBT-community, vrouwen en arbeidsmigranten.
'Doorgaans horen we gelukkig veel positiefs. Er zijn ook wel een aantal mensen die hierdoor van gedachten zijn veranderd, maar ons doel was dat mensen erover zouden nadenken, en dat is gelukt.
'Bij de openingswedstrijd afgelopen zondag had ik heel even moeite om niet te kijken, ik dacht: het WK is nu begonnen, en voor de eerste keer ooit kijk ik niet. Daarna werd dat gelukkig wel minder, bij de openingswedstrijd van Nederland had ik er al niet zo'n last meer van. Ik heb me er gewoon bij neergelegd.
'Als ik de verhalen nu weer lees, dat aanvoeders de regenboogband niet mogen dragen, wil ik ook niet kijken. Ik zou er geen plezier aan beleven, en ik mis het niet. Het helpt dat het winter is en dat het daardoor minder zichtbaar is, dat maakt het makkelijker te negeren.
'Gisteren las ik dat er iets minder mensen dan normaal keken naar de eerste wedstrijd van Nederland (4,3 in plaats van 7 miljoen, red.) maar dat komt waarschijnlijk ook door het tijdstip, want het begon al om vijf uur. De komende tijd moet nog blijken of er minder kijkers zijn.
'Ik denk niet dat er veel minder mensen gaan kijken, maar ik had ook niet anders verwacht. Toch is het jammer. Het geeft een signaal aan de FIFA dat ze er toch weer mee wegkomen.'

De exodus van Academic Twitter zou zomaar een zegen kunnen zijn

Aan de lunchtafel bij ons op het instituut gebeurt het regelmatig dat er een akkefietje ter sprake komt dat aan grofweg de helft van de aanwezigen volstrekt voorbij blijkt te zijn gegaan. De onwetende helft bestaat uit degenen die zich niet op sociale media begeven. Plichtsgetrouw brengt de andere helft de ongeinformeerden dan op de hoogte van wat zij zoal gemist hebben: een publiekelijke fittie tussen bekende academici, ophef over deze of gene Leidse alumnus, Paul Cliteur die zich vastlijmt aan een schilderij met rokende mannen in het Academiegebouw (of haal ik nu dingen door elkaar?).
Ikzelf behoor doorgaans tot de geïnformeerde helft van de tafel. Instagram heb ik niet, daarvoor acht ik mijn eigen leven, alsmede dat van de meeste andere mensen, onvoldoende interessant. Maar net als veel collega's zit ik wel op Twitter, om op de hoogte te blijven van de publicaties en hot takes van anderen, en om die van mezelf op mijn beurt aan anderen op te dringen.

Daarmee maak ik deel uit van een aanzienlijke internationale gemeenschap van wetenschappers die op het platform actief zijn, ook wel Academic Twitter genoemd. (Zou er ook zoiets bestaan als Academic Instagram? Academic Snapchat? Academic 4chan? Wil ik het antwoord weten?) Nu valt er binnen de gemeenschap van academici op Twitter een aantal types te onderscheiden.
Zo is er de internationale go-getter, die elk bericht (steevast opendend met 'delighted to share that') aangrijpt om gewag te maken van een nieuwe toppublicatie in een toptijdschrift, een nieuwe topaanstelling bij een topuniversiteit, of ander topnieuws over zijn of haar topcarrière. Deze persoon maakt iedereen ongelukkig. Daarnaast bestaat er de hooggeleerde boomer, te herkennen aan overmatig gebruik van hashtags en uitroeptekens (of juist de totale afwezigheid van interpunctie), van wie de bijdragen vaak doordrenkt zijn van pathos (of juist appelleren aan een al te hegemonisch 'boerenverstand'). Zo iemand kan op Twitter al snel een cultstatus verwerven.
Dan is er de depressieve promovendus, die de ondraaglijke zwaarte van zijn of haar bestaan tot uitdrukking brengt in ironische memes over #phdlife. Komt u niet bekend voor, deze categorie? Dat zou goed kunnen, want niemand heeft er behoefte aan om PhD-studenten te volgen.
Een laatste archetype wordt gevormd door de academicus met een ongekende sterrenstatus en

'Twitter is de hel: een sociale slacentrifuge die ons genadeloos naar de flanken slingert'

bijbehorende praatjes op Twitter, die echter geenszins in verhouding staan tot zijn of haar beperkte wetenschappelijke merites. Om dit type te ontmaskeren, ontwikkelde bioloog Neil Hall de 'Kardashian Index', die het aantal Twittervolgers van onderzoekers afzet tegen hun citatiescore. Waar ik me zelf bevind op deze schaal, laat ik hier in het midden.

Met de recente overname van Twitter door Elon Musk en de bijkomende zorgen over machtsconcentratie op het platform is de toekomst van Academic Twitter momenteel ongewis. Veel wetenschappers maken de overstap naar Mastodon, een netwerk dat decentraal is georganiseerd. Zal ik ze volgen? Ik zal niet ontkennen dat Twitter een fantastische plek kan zijn voor academici om contact te houden met collega's, om kennis te delen met de rest van de samenleving, om van gedachten te wisselen met gelijk- of juist andersgestemden. Tegelijkertijd is Twitter soms ook gewoon de hel, een sociale slacentrifuge die alle ingezetenen genadeloos naar de flanken slingert, een dystopisch digitaal dorpsplein waar beledigingen gegarandeerd zijn en bedreigingen niet uitgesloten. Maar het grootste kwaad van Twitter, en eigenlijk van alle sociale media, zit denk ik in de aanslag die al die platforms plegen op onze concentratie. Als bron van afleiding zijn ze onuitputtelijk. Tussen mij en mijn proefschrift staat altijd wel een vermakelijk maar onbeduidend relaas van een meer of minder gestudeerd opiniekonink, ophef over ophef over een tweet die bedoeld was voor het genereren van ophef, een filmpje van een Shetlandpony waarvan de achterpootjes (achterbeentjes?) niet functioneren maar daar maken ze dus een soort rolstoeltje voor en aan het eind zie je dan dat beestje vrolijk over het erf crossen, zo schattig! Ik wist niet eens dat ik het wilde zien, maar dat wist het algoritme wel voor mij.
En zo slurpen sociale media onze aandacht op, onze tijd, onze energie. Die we dus niet besteden aan ons prachtige werk, dat juist diepe en langdurige focus vereist. En ook niet aan het bijkomen van dat werk, wat net zo belangrijk is.
Ja, een exodus van Academic Twitter zou best wel eens een zegen kunnen zijn. Maar misschien moeten we dan niet verkrassen naar het volgende platform, maar gewoon aanschuiven aan de lunchtafel. Zalig onwetend.

Josette Daemen is promovendus aan het Instituut Politieke Wetenschap van Universiteit Leiden

Verenigingen krijgen €200.000 compensatie voor energiekosten

De gemeente zet 200.000 euro opzij om verenigingen de winter door te helpen. Dat heeft de gemeenteraad besloten.

DOOR EMIEL BEINEMA

De raad merkt op dat voor veel verenigingen de energiekosten sterk oplopen. Tegelijkertijd willen ze graag investeren in verduurzaming. Om te voorkomen dat de verduurzamingsplannen sneuvelen als de verenigingen teveel geld kwijt zijn aan hun energierekening, springt de gemeente bij. 'Tijdens corona zagen we dat het vreselijk was dat verenigingen dicht gingen', zegt Mitchell Wiegand Bruss van Studenten voor Leiden (svt). 'Dat moeten we niet nog eens hebben. Studenten gaan nu juist naar de universiteit omdat het daar warm is en naar de sportschool om te douchen. Dan hebben de verenigingen ook een belangrijke functie.' De subsidie is niet alleen bedoeld voor studentenverenigingen, maar voor alle verenigingen in Leiden. Die kunnen het geld gebruiken om de energierekening te betalen of te investeren in duurzaamheid. De precieze voorwaarden en de uitvoering laat de raad nu aan het college van burgemeester en wethouders.

Eigenlijk vindt de gemeente deze compensatie een taak voor het Rijk: als die later toch nog met een regeling komt, moeten de verenigingen het geld aan de gemeente teruggeven. Voor studenten kan het zuur zijn dat hun vereniging nu wel energiecompensatie krijgt,

terwijl zij daar zelf nog steeds niet voor in aanmerking komen. Wiegand Bruss, die eerder zei blij te zijn met het 'maatwerk' dat de tijdelijke regeling bijzondere bijstand energiekosten bood vergelijken met een algemene energiecompensatie, is nu duidelijk gefrustreerd over de uitvoering daarvan. 'Die regeling is nu zo streng, dat maar zes mensen hem hebben gekregen van de honderden die hem aanvroegen. Ik heb in het debat erg gehamerd op het veruimen, maar we moesten uiteindelijk onze motie daarover met 066 en de sr intrekken omdat er geen meerderheid voor was.' Toch is hij blij dat deze steun voor de verenigingen er wel komt. 'Als deze twee ton er niet kwam, dan was er voor studenten helemaal niks. En dan zouden ze misschien ook nog een contributieverhoging erbij krijgen.'

Naast de energiecompensatie voor verenigingen investeert de gemeente ook meer in het Convenant Student en Stad. Dit convenant is gesloten tussen zeven grote studentenverenigingen, de Plaatselijke Kamer van Verenigingen en de gemeente en moet de verenigingen stimuleren om maatschappelijke activiteiten te organiseren voor verschillende groepen inwoners van Leiden. Om meer verenigingen te kunnen betrekken en de organisatoren te helpen met de 'sterk gestegen kosten en tijdelijk verslechterde financiële situatie na de coronacrisis' wordt het budget voor deze samenwerking vanuit de gemeente de komende twee jaar verdubd van 30.000 naar 60.000 euro per jaar.

'Alle faculteiten willen beurzen voor teams'

Nieuwe universitair docenten krijgen meer dan een kwart miljoen onderzoeksgeld van het ministerie. Bij Sociale Wetenschappen wil het bestuur dat het geld het hele team ten goede komt. 'We willen niet dat het onderlinge relaties kapotmaakt.'

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN

Net als andere faculteiten worstelt Sociale Wetenschappen met de zogeheten startersbeurzen: nieuw aangenomen universitair docenten, die na 1 januari dit jaar vast in dienst zijn gekomen, krijgen rond de drie ton van het ministerie van Onderwijs om in zes jaar te besteden aan onderzoek. Ze mogen in die tijd geen geld aanvragen bij de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek. De bedoeling is jonge onderzoekers minder afhankelijk te maken van de uitzonderlijke competitieve aanvraagfondsen.

Maar die beurzen brengen dilemma's met zich mee. 'Zoals wij het zien: het is moeilijk voor universitair docenten die langer in dienst zijn, en we proberen manieren te vinden om het geld ook aan hen ten goede te laten komen, en tegelijkertijd aan de voorwaarden van het ministerie te voldoen', zei bestuurslid Rolf Oosterloo vorige week tijdens de faculteitsraadvergadering. Het faculteitsbestuur wil, mede aan de hand van advies van speciaal ingestelde werkgroepen, dat het geld naar teamwork gaat. Als de universitair docent een bestedingsplan maakt voor de beurs, moet daar dus ook in

staan hoe het geld de onderlinge samenwerking ondersteunt. Dat bestedingsplan moet ondertekend worden door de wetenschappelijk directeur.

Een tweede mogelijk probleem is het ontstaan van een transfermarkt, waarbij universitair docenten naar andere universiteiten trekken, zodat ze daar 'nieuw' zijn en dus recht hebben op een beurs. 'Zijn daar zorgen over?' vroeg raadslid Kiki Zanolie.

Decaan Paul Wouters zei dat met decanen van de andere faculteiten is afgesproken 'geen personeel te verleiden' om te vertrekken. 'Alle faculteiten willen dat het geld de teamspirit stimuleert. Geen enkele faculteit vindt het goed als iemand al zijn onderwijstijd uitbestedt met het geld. De voorwaarden zijn dus vergelijkbaar, en dat verlaagt de kans op een transfermarkt. Al kunnen er individuele uitzonderingen zijn, natuurlijk.' 'We zijn allemaal een beetje nerveus dat dit mensen aanspoort hun baan op te zeggen en naar een andere universiteit te gaan', zei Oosterloo. 'Het gaat om solidariteit. Maar we weten niet of dat gaat gebeuren. We willen transparant zijn over wat we te bieden hebben. Ik denk dat we op een geweldige universiteit werken en dat mensen hier ook heen willen komen.'

'Maar we willen niet dat het geld onderlinge relaties in teams kapotmaakt. Dat is het punt dat we willen aanpakken. We moeten helpen bij het gesprek met nieuwe werknemers, en uitleggen wat het betekent als je bij een team gaat met een kwart miljoen in je zak, denkend dat dit alleen voor jezelf is: dat is het niet.'

'Ik vind het niet oké', zegt scheikunde-promovendus Tessa Gote die dit collegejaar aan haar PhD-traject in Leiden is begonnen. 'De reiskostenvergoeding is zeven cent per kilometer. Dat is echt ondermaats. Er is echter ook een maximum ingesteld van 45 euro per maand. Dat is een nog groter probleem. Ik schrok hier echt van.'

Gote woont in Amsterdam. 'Mijn treinabonnement Amsterdam Lelystad-Leiden Centraal kost 240 euro per maand. Ik moet dus zelf bijna tweehonderd euro bijleggen. Dat vind ik niet kunnen en dan woon ik nog relatief dichtbij. En ook voor collega's die met de auto komen is Leiden ongunstig.'

Haar collega bij scheikunde Jeroen Brzozkowski is nog meer geld kwijt. 'Ik woon in Tilburg en betaal 370 euro per maand voor de trein', vertelt hij. 'Daar vergoedt de universiteit iets meer dan tien procent van. Ik vind dat wel karig, want een eerstejaars promovendus krijgt 2.100 euro op zijn rekening gestort. Ongeveer twintig procent van mijn inkomen lever ik dus in bij de ns.'

Daar komt nog bij dat de kosten flink omhoog gaan, zegt Gote. 'De boodschappen worden duurder en de energieprijzen stijgen. Daarvoor word je niet gecompenseerd door de universiteit.' Tijdens de daluren reizen is ook geen optie. Gote geeft van negen tot vijf onderwijs in het lab. 'Ik kan niet zeggen: ik ben er om tien uur en ga om acht uur weer weg.'

Voor veel medewerkers is de lage reiskostenvergoeding een probleem, en naar (de buurt van) Leiden verhuizen is vaak geen optie. 'In deze onprettige woningmarkt is het lastig om een huis te vinden', zegt Brzozkowski. 'Ik hoop binnenkort in Sassenheim te gaan wonen, dan ben ik nog maar 62 euro per maand kwijt.' Gote: 'Voor promovendi die uit het buitenland komen, is de moeilijke huizenmarkt ook een groot nadeel.'

Het maximum van 45 euro per maand is het grootste struikelblok, beaamt Nicole van Os, studietoelichting bij Geesteswetenschappen en namens de Algemene Onderwijsbond voorzitter van het Lokaal Overleg, waarin de vakbonden met de universiteit spreken. 'Bij andere universiteiten is dat maximum vaak een stuk hoger. De TU Eindhoven heeft bijvoorbeeld een plafond van 150 kilometer per dag, met 12 cent per kilometer. Dat is een maximum vergoeding van 320 euro per maand, als je uitgaat van 214 werkdagen per jaar en dus 17,8 werkdagen gemiddeld per maand bij 1,0 fte.'

Groningen keert maar 4 cent per kilometer uit, 'maar kent wel een veel hoger maximum

dan Leiden', zegt Van Os.

Gote vindt 'minimaal vijftig procent van de reiskosten vergoed krijgen' reëel. 'Maar je zou meer mogen verwachten. Het minste wat de universiteit kan doen, is de vergoeding omhoog brengen naar de onbelaste vergoeding van 19 cent per kilometer.' De vakbonden proberen de vergoeding omhoog te krijgen. 'Al jaren komt uit de Personeelsmonitor naar voren dat de lage reiskostenvergoeding een heikel punt is voor medewerkers', zegt Van Os. 'Ook vormt het een probleem bij werving, gezien de soms krappe arbeidsmarkt.'

Ook bestuurders erkennen dat. Rechtendecaan Joanne van der Leun zei onlangs tijdens een faculteitsraadsvergadering dat het lastiger is om personeel te vinden. 'Wat we vaak horen is dat de reiskostenvergoeding in Leiden relatief laag is. Dat punt komt regelmatig op tafel.'

In mei 2022 hebben de vakbonden een memo aan het college van bestuur gestuurd, vertelt Van Os. 'Naast het ophogen van het maximum zouden we ook graag willen dat het college het openbaar vervoer stimuleert boven gemotoriseerd verkeer door te differentiëren.' Ze zou graag een vergoeding op basis van afstand zien. 'Dus een maximum aan kilometers per dag vergoeden, bijvoorbeeld 65 kilometer per dag, enkele reis. Een open vraag is of het een idee is om te nivelleren; verschil aan te brengen in de vergoedingen gekoppeld aan salarisschaal.'

Ook in de universiteitsraad is er aandacht voor de problematiek. 'We behandelen nu de begroting', zegt Max van Haastrecht, raadslid voor PhDoc, de partij voor promovendi en postdocs. 'Ik heb een schriftelijke vraag over de reiskostenvergoeding aan het college gesteld. Er is reeds aangegeven dat momenteel de mogelijkheid tot een ruimere reiskostenvergoeding wordt onderzocht. Binnenkort is er een bijeenkomst met de rector en de vertegenwoordigers van promovendi en zal dit ook aan bod komen.'

De zorgen zijn bekend bij het college, reageert universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke. 'Het is op dit moment lastig in de toekomst te kijken omdat er onzekere tijden zijn en nog aankomen. Denk bijvoorbeeld aan stijging van de energieprijzen. Dit heeft een impact op de financiële mogelijkheden van de universiteit.'

Verder is thuiswerken een punt van aandacht. 'Ook daarvoor bestaat een vergoeding: sommige mensen werken bijvoorbeeld meer thuis dan anderen. Dat weegt allemaal mee in deze discussie.'

'Een sigaar uit eigen doos'

Er zijn meer mogelijkheden naast de basisregeling. In het keuzemodel arbeidsvoorwaarden kan een werknemer een aanvullende reisvergoeding aanvragen.

De universiteit berekent het aantal woon-werk-kilometers op basis van een gemiddelde van de medewerker en vermenigvuldigt dit met €0,19. Het systeem brengt het bedrag dat daar uitkomt in mindering op het brutoloon. Daardoor betaalt een medewerker minder inkomstenbelasting.

Maar het is slechts één mogelijkheid in dat model, zegt Nicole van Os. 'Er zit bijvoorbeeld ook een vergoeding voor een fiets, de contributie sportschool en het lidmaatschap voor vakbonden in. Het is dus een beetje sigaar uit eigen doos.' Bij de belasting kun je overigens ook aftrek krijgen voor woon-werkverkeer als je met het ov reist, aldus Van Os.

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO MARC DE HAAN

De universitaire reiskostenvergoeding is te laag, vinden vakbonden en medezeggenschap. Vooral promovendi hebben daar last van. En het verzwakt de concurrentiepositie van Leiden. 'Twintig procent van mijn inkomen gaat naar de NS.'

‘Superveel stress, fouten en extra werk’ bij inschrijven tentamens

Het nieuwe inschrijfsysteem voor tentamens, MyStudymap, leidt tot onrust. ‘De onderwijsadministratie heeft honderden mailtjes van gestreste studenten gehad.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Het begon met een pilot bij de faculteiten Geesteswetenschappen en Geneeskunde, maar vanaf dit academisch jaar moeten alle Leidse studenten hun inschrijving voor tentamens uiterlijk tien dagen van tevoren extra bevestigen om eraan te kunnen deelnemen. Dat gebeurt via het nieuwe studentenportaal MyStudymap, dat is gekoppeld aan uSis. Wie dat niet op tijd doet, wordt automatisch uitgeschreven.

Het leidt tot grote ergernis bij raadslid van de faculteit Geesteswetenschappen Elizabeth den Boer. Volgens haar heeft met name de onderwijsadministratie van de opleidingen International Studies en Urban Studies ‘honderden mails’ van gestreste studenten gekregen. Voor een deel van hen was niet duidelijk dat ze hun deelname aan het tentamen moesten bevestigen, omdat dat voorheen niet nodig was. ‘Dat levert een hoop stress op en voor de administratie een hoop extra werk. Bovendien kunnen studenten hierdoor een jaar studievertraging oplopen.’

Sommige studenten vergeten hun inschrijving op tijd te bevestigen, zegt Den Boer, maar dat kan bijvoorbeeld

‘Er wordt niet naar de werkvloer geluisterd. Zijn wij er om het systeem te dienen, of andersom?’

door onderliggende problemen. ‘Dan moet die student naar de administratie en voor de zoveelste keer uitleggen dat die bijvoorbeeld een ernstige vorm van ADHD heeft. Dat slaat nergens op. We hebben de mond vol over studentenwelzijn, maar ik vind dit weinig inclusief.’

Een klein deel van de mailende studenten zegt zelfs wél te hebben bevestigd maar toch te zijn uitgeschreven, aldus Den Boer. Student Griekse en Latijnse taal en cultuur Björn de Ruiter, tevens raadslid van de faculteit Geesteswetenschappen, is daar een van. Hij had zich aan het begin van dit semester ingeschreven voor zijn tentamens en kreeg half september een mail waarin stond dat hij zijn deelname voor een van die tentamens moest bevestigen middels een meegestuurdde link. ‘Dat heb ik toen gedaan. Maar een paar dagen later kreeg ik dezelfde mail nog een keer. Voor de zekerheid klikte ik nogmaals op de link, maar toen bleek in MyStudymap het tentamen uit mijn lijstje inschrijvingen te zijn verdwenen. Terwijl ik elders in het studentenportaal een bericht vond waaruit bleek dat ik mijn deelname wél had bevestigd.’ Desondanks werd De Ruiter automatisch voor het tentamen uitgeschreven. ‘Toen heb ik een mail gestuurd naar de onderwijsadministratie met een screenshot van die bevestiging en heb ik ze gevraagd me alsnog in te schrijven. Dat is gebeurd, maar het le-

vert superveel stress op.’

Mare heeft alle onderwijsadministraties van de Universiteit Leiden gevraagd of zij de problemen herkennen. Drie van hen hebben gereageerd.

‘Er is zeker een aantal kinderziekten waar we tegenaan lopen met MyStudy-map’, reageert afdelingshoofd docentondersteuning Bart Monsma-Hempel van de faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen. Dat studenten na de inschrijving bevestigd te hebben soms alsnog worden uitgeschreven, is de faculteit ‘niet zo expliciet tegengekomen’. Wel blijken studenten soms het verkeerde tentamen te bevestigen. ‘Die hebben we tot nu toe alsnog via een zogenoemde na-inschrijving ingeschreven. Per 1 november zijn we iets strenger en is het uitgangspunt: niet ingeschreven en niet bevestigd, dan ook niet deelnemen.’

In een tussentijds evaluatierapport van de faculteit Governance and Global Affairs (FGGA) staat dat het nieuwe systeem voor studenten een grote stap was, omdat FGGA voorheen de enige faculteit was waar studenten niet verplicht waren zich voor tentamens in te schrijven. ‘Studenten hebben en masse de onderwijsadministratie gemailld’, zegt Maya Vos, hoofd onderwijsadministratie. De onderwijsadministratie reageerde volgens het rapport coulant, bijvoorbeeld door zelf de studenten in te schrijven. In het rapport staat verder dat ‘een gering aantal studenten een mail van uit-

schrijving heeft ontvangen’ maar dat er ‘geen systeemfouten zijn geconstateerd waaruit bleek dat individuele studenten onterecht zijn uitgesloten’. In totaal hebben twee studenten een klacht ingediend bij de onderwijsadministratie. Volgens hoofd communicatie Annet van der Helm van de faculteit Rechten is er weinig aan de hand.

‘Aangezien dit een nieuw systeem is, betekent het dat studenten nog moeten wennen. Het lijkt er echter op dat deze geluiden niet meer zijn dan de afgelopen jaren.’

Universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke vindt het ‘vervelend om te horen’ dat de nieuwe methode stress oplevert bij studenten en onderwijsadministraties, maar zegt dat er geen sprake is van een ‘bug in het systeem’. ‘Het lijkt het erop dat het nieuwe proces van inschrijven voor studenten mogelijk nog niet geheel duidelijk is.’

Volgens De Ruiter en Den Boer zou het beter zijn als de onderwijsadministraties de studenten voortaan inschrijven, mits zij dat zelf willen. Een andere oplossing is dat studenten zich alleen nog maar hoeven uit te schrijven als ze een tentamen niet doen. ‘Het college van bestuur heeft de faculteiten echter opgelegd dat het zo moet’, zegt Den Boer. ‘Maar zijn wij er om het systeem te dienen, of is het systeem er om ons te dienen? Er wordt niet naar de werkvloer geluisterd.’

We kijken te weinig met onze vingers

Promovendus technische kunstgeschiedenis Liselore Tissen gaat dinsdag in Museum De Lakenhal live twee schilderijen van Theo van Doesburg scannen om ze later met een 3D-printer te reconstrueren. ‘Een schilderij aanraken kan ervoor zorgen dat je het beter begrijpt.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO MUSEUM DE LAKENHAL

Wat is technische kunstgeschiedenis?

‘Eigenlijk kun je het beter technologische kunstgeschiedenis noemen. Technische kunsthistorici zijn direct bezig met het materiaal en proberen de recepten van kunstenaars te reproduceren, om zo te onderzoeken hoe het kunstwerk is gemaakt. Ik doe dat ook, maar dan met technologie, zoals 3D-printers.’

‘Dinsdag ga ik twee werken van Theo van Doesburg scannen. *Contra-compositie VII* uit 1924 is een abstract en knetterstrak werk van De Stijl, denk aan Mondriaan, met lijntjes en streepjes. *Portret van Pétro (Nelly Van Doesburg)* is een veel figuratiever portret van zijn vrouw uit ongeveer 1922. Door ze te scannen en printen, wil ik onderzoeken of er ondanks de verschillen overeenkomsten zijn in de werkwijze.’

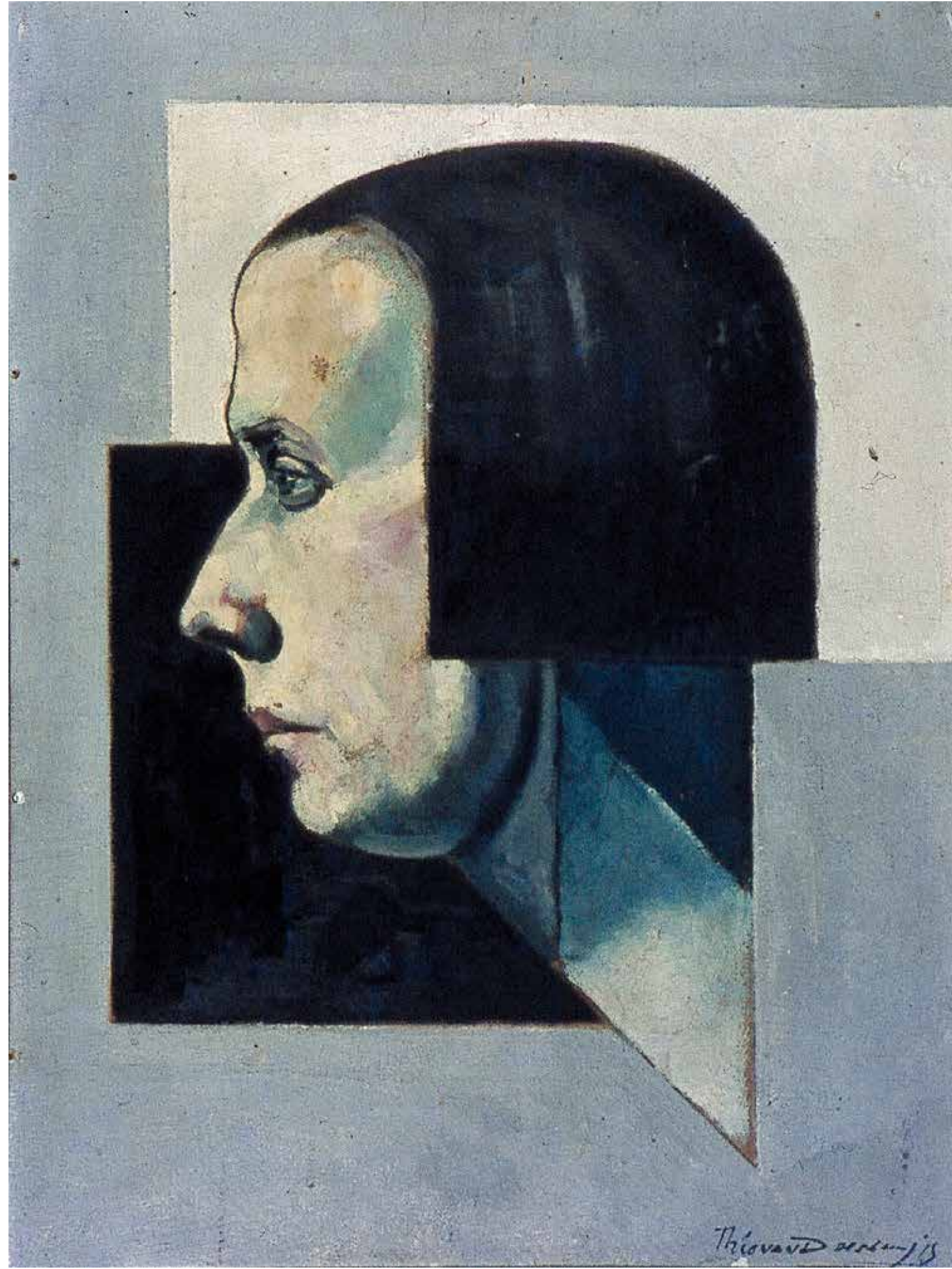
Hoe scan je een schilderij?

‘We zetten de kunstwerken op een ezeltje in Museum De Lakenhal, waarna het oppervlak wordt gescand met een laserstraal. Daarover-

heen maken we met panoramische fotografie een camera met een groothoeklens – foto’s die op heel hoge definitie de kleur kunnen opnemen. Per schilderij duurt het ongeveer vier uur. Dan hebben we de 3D-informatie, zoals de hoogteverschillen in het werk, en de kleur opgenomen. Met een softwareprogramma wordt die informatie opgedeeld in printbare laagjes. Daarna wordt de kleur toegevoegd en komt er eventueel nog een transparante laag overheen, om glans te creëren. Dan heb je een geprint schilderij.’

Wat kunnen we daarmee?

‘Met een 3D-geprint schilderij kun je analyseren hoe de kunstenaar te werk is gegaan. Bijvoorbeeld door te kijken met je vingers, dat doen we veel te weinig. Een schilderij aanraken kan ervoor zorgen dat je het beter begrijpt. Je kunt wel barstjes zien in de verf, maar je weet pas echt hoe diep ze zijn als je er met je vingers overheen gaat of het van heel dichtbij bekijkt. Dat zegt meer dan een bordje naast een schilderij. Ik ben heel erg

Meekijken bij onderzoek: Theo van Doesburg in 3D. Museum De Lakenhal, auditorium. Dinsdag 29 november, 10 tot 13 uur. Te bezoeken op vertoon van entreebewijs. Aanmelden niet nodig.

‘Dit zegt meer dan een bordje naast een schilderij. Ik ben heel erg tegen al die tekst op muren in musea’

Wat meten we nu eigenlijk?

Te breed, te vaag, te veel herhalingen: de faculteitsraad van Sociale Wetenschappen vindt de vragenlijst van de Personeelsmonitor van slechte kwaliteit. ‘De uitkomsten zijn mogelijk niet representatief.’

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN

De raad scheef er een brief over aan het faculteitsbestuur en kaartte het vorige week ook aan in de faculteitsraad. Het bestuur is weliswaar niet verantwoordelijk voor de vragenlijst: die wordt gemaakt door extern bureau Effectory, dat voor de universiteit eens per vier jaar met de Personeelsmonitor de stemming onder de staf peilt. Desondanks vindt de raad het belangrijk om haar ‘kanttekeningen kenbaar te maken’. ‘Het was moeilijk om chocola van te maken’, zei raadslid Kiki Zanolie. ‘We moeten er rekening mee houden dat de uitkomsten mogelijk niet representatief zijn voor wat er werkelijk speelt.’

De enquête bevat volgens de raad vragen die te breed, te vaag, multi-interpretabel of zelfs ‘merkwaaardig’ zijn, zoals de vraag of je de Universiteit Leiden zou aanbevelen als werkgever aan familie en vrienden: ‘Vrienden en familie zijn niet de doelgroep voor soortgelijke aanbevelingen.’

Er staan dubbelzinnige stellingen in, zoals: ‘Ik krijg de gelegenheid om bij te dragen aan discussies over de visie en werkwijze van de Universiteit Leiden.’ ‘Visie en werkwijze zijn twee verschillende dingen, dus als de cijfers uitkomen weet het bestuur nog steeds niet waar het over gaat. ‘Nu moet men kiezen welke ervaring men wil beoordelen’, schrijft de raad.

Andere vragen zijn te breed, zoals de handvol stellingen over ‘het management’. Bijvoorbeeld: ‘Ik heb vertrouwen in het management’ specificeert niet om welk management het gaat: die van de hele universiteit, je instituut, of de faculteit? Ook de stelling ‘Ik sta achter de doelstellingen van de UL’ is te vaag, omdat nergens wordt gespecificeerd om welke doelstellingen het gaat.

Ook staan er herhalingen in: ‘Ik kan zelf beslissen hoe ik mijn werk doe’, ‘Ik heb de mogelijkheid om zelf mijn werkzaamheden te plannen’ en ‘Ik krijg voldoende de ruimte om zelf beslissingen te nemen in mijn werk’ lijken heel erg op elkaar, schrijft de raad. ‘Wat is precies het verschil wat hier gemeten wordt?’ Samengevat: ‘Door een vragenlijst van een dermate lage kwaliteit af te nemen wordt de respons mogelijk verlaagd, wordt het lastig om de verkregen data te analyseren en is het mogelijk dat de conclusies die getrokken worden niet accuraat zijn.’

Decaan Paul Wouters is het met de kritiek eens. Zelf gooide hij in eerste instantie de mail met de vragenlijst per ongeluk weg omdat hij dacht dat het spam was, maar toen hij het wel invulde vond hij de vragen ‘rooskleurig’. ‘Ik ben toevallig heel blij met mijn werk, maar het is wel moeilijk om aan te geven als je ergens ongelukkig mee bent, tenzij het heel dramatisch is.’

Hij belooft de kwestie aan te kaarten bij personeelszaken en bij het college van bestuur. De faculteitsraad stuurt de brief ook door naar de Universiteitsraad.

En wat is ‘ongewenst gedrag’ precies?

Ook de vragen over sociale veiligheid en grensoverschrijvend gedrag zijn op meerdere manieren te interpreteren, laat raadslid Tim Mickler weten.

In de personeelsmonitor staan ook vragen en stellingen over ongewenst gedrag, zoals ‘Ik voel me veilig’, ‘Ik heb het afgelopen jaar te maken gehad met ongewenst gedrag door anderen’, ‘Ik ben het afgelopen jaar getuige geweest van ongewenst gedrag jegens collega’s in mijn directe werkomgeving’.

‘Het moet duidelijk zijn wat “ongewenst gedrag” is’, zegt Mickler: ‘Roddelen, pesten, geweld, arbeidsdiscriminatie en seksuele intimidatie? Er is een kans dat verschillende respondenten de vraag anders interpreteren, dus wat meet je nou echt? Als werkgever wil je er alles aan doen om dit op de werkvloer te voorkomen. Dus je moet duidelijk maken wat je wilt meten om het in kaart te brengen.’

Wereldwijde winter

Het is kil op het wereldtoneel. Maar ondanks polarisatie en populisme blijft de Franse politicoloog Dominique Moïsi (76) zich vastklampen aan de weerbaarheid van de democratie. 'Dat moet ook, anders eindigen we als een heel bloederige aflevering van *Game of Thrones*.'

DOOR VINCENT BONGERS
ILLUSTRATIE MICHEL WALRAVE

Het is een bloederig pandemonium, die *The red wedding* is gaan heten: tijdens een bruiloftsfeest worden leden van de adellijke familie Stark en hun gevolg op gruwelijke wijze vermoord. Kelen worden doorgesneden, messen steken in buiken en tientallen pijlen van kruisbogen doorboren vlees. De heftige scène uit de serie *Game of Thrones* is niet alleen geschikt om bij te gruwelen, maar kan ook dienen om de wereldpolitiek te verklaren. De Franse politicoloog Dominique Moïsi doet dat in *Triomf van de angst*. In het boek uit 2016, waarvan twee jaar later de Nederlandse vertaling verscheen, koppelt hij geopolitieke ontwikkelingen ook aan andere succesvolle series zoals *House of Cards*, *Homeland* en *Downton Abbey*. Moïsi bekleedt dit collegejaar de Leidse Owada-wisselleerstoel voor internationale betrekkingen en gaat maandagavond in debat met de Leidse hoogleraar international governance Kutsal Yesilkagit over de polarisatie in Nederland (zie kader). Dat hij de geweldorgie uit *Game of Thrones* gebruikt om de huidige machtsverhoudingen te doorgronden, duidt in ieder geval niet op een vrolijke boodschap. En eerlijk gezegd is Moïsi ook pessimistischer geworden, geeft hij toe aan de telefoon. 'In 2016 gebruikte ik de slogan van de show - "Winter is coming" - als metafoor voor geopolitieke ontwikkelingen die toen plaatsvonden. Als ik vandaag zou beginnen met tikken zou ik met veel overtuiging schrijven: "Winter has come." Met de terugkeer van oorlog in Europa waarbij enorm veel slachtoffers vallen, kan ik er geen andere kwalificatie aan geven.'

Fictie schiet tekort

Dat het zo mis kon gaan in de wereld heeft meerdere oorzaken, somt hij op. 'Het internationale systeem van overleg en samenwerking ligt vrijwel in puin. De democratie moet steeds aanvallen afweren, de polarisatie neemt toe. Populisten hebben een hele reeks overwinningen geboekt. Hoe heter de aarde wordt, des te kouder de geopolitieke verhoudingen.'

De rol van emotie op het wereldtoneel

De Franse politicoloog en schrijver Dominique Moïsi (1946) studeerde aan de Sorbonne, Harvard en de Hebreeuwse Universiteit van Jeruzalem. Hij doceerde aan diverse Franse wetenschappelijke instellingen waaronder het prestigieuze Institut d'études politiques de Paris. Hij is visiting professor aan King's College in Londen en is verbonden aan het Instituut Montaigne, een politieke denktank in Parijs en schrijft opiniestukken voor *Le Monde*, *Die Welt* en *The New York Times*. In zijn onderzoek benadrukt hij het belang van emotie in internationale betrekkingen en de politiek. In 2009 publiceerde hij daarover de bestseller *The Geopolitics of Emotion*.

Maandagavond gaat hij tijdens de Cleveringa-bijeenkomst in het Academiegebouw in debat met hoogleraar inter-

national governance Kutsal Yesilkagit over polarisatie in Nederland. De bijeenkomst is een van de vele activiteiten die de universiteit organiseert ter nagedachtenis van Rudolph Pabus Cleveringa. De decaan van de faculteit Rechten hield op 26 november 1940 een protestrede tegen het gedwongen ontslag van zijn joodse collega's, waaronder hoogleraar Eduard Meijers. Ter herinnering aan Cleveringa stelde de universiteit een leerstoel in, die dit jaar wordt bekleed door emeritus hoogleraar koloniale en postkoloniale geschiedenis Gert Oostindie. Donderdagmiddag om 16.00 uur beantwoordt hij in de Cleveringa-oratie in het Academiegebouw de vraag waarom koloniale overheersing lange tijd nauwelijks een thema was in Leiden.

Een van de redenen waarom de polarisatie toeneemt, is het zwakker worden van het Westen. 'Dat is begonnen met de tanende invloed van de vs. Minder Amerika in de wereld, betekent dat het democratische model wereldwijd wordt uitgedaagd.'

Daarnaast wordt dat democratische model ook op allerlei andere manieren onder druk gezet. Niet in de laatste plaats door de machthebbers in Amerika zelf, zoals Trump die verkiezingsuitslagen aan zijn laars lapt. 'Die uitholling van de democratie en verlies van macht zijn aan elkaar verknoopt.' In het boek schrijft Moïsi ook over de serie *House of Cards*, waarin de slinkse Amerikaanse politicus Frank Underwood, gespeeld door de inmiddels vanwege MeToo-schandalen afgevoerde Kevin Spacey, letterlijk over lijken gaat om zijn imperium te behouden. Moïsi zet daar de serie *The West Wing* tegenover, waarin een president juist niet ten onder gaat aan morele corruptie.

'Die vergelijking kon ik toen nog maken, maar op de dag dat Trump president werd, ben ik gestopt met *House of Cards* kijken. Fictie schoot tekort ten opzichte van de veel flamboyantere maar vooral meer angstwekkende werkelijkheid. De bestorming van het Capitool werd zelfs niet in *House of Cards* voorspeld. Zo iets outrageous hoort meer bij *Game of Thrones*.'

Fascistische staat

De beste serie over de huidige staat van de vs is volgens hem *The Plot Against America*, gebaseerd op de roman van Philip Roth uit 2004. In de serie wint de zeer nationalistische luchtvaartpionier Charles Lindbergh de Amerikaanse presidentsverkiezingen in 1940 van Roosevelt en komt het antisemitisme sterk op. 'Dit is een angstig treffende weergave van de politieke werkelijkheid van nu. Een land dat langzaam maar zeker een fascistische staat wordt.' Dat klinkt allemaal nogal uitzichtloos. Heeft Moïsi nog hoop? Het is even stil aan de andere kant van de lijn. 'Nou, ik ben in ieder geval iemand met veerkracht en stel me weerbaar op.' In zijn inaugurele rede voor de Owada-leerstoel sprak hij over zijn vader, die het concentratiekamp Auschwitz overleefde. 'Hij leerde mij hoop te hebben, en het concept van verzoening was belangrijk in mijn opvoeding. Toen Frankrijk en Duitsland in 1963 het Elysée-vriendschapsverdrag sloten, was dat aanleiding voor mijn vader om mijn moeder toestemming te geven om een wasmachine van het Duitse Miele aan te schaffen, iets waar ze al jaren van droomde.'

Het is in ieder geval te vroeg om de democratie al te begraven, zegt hij. 'Een uitvaart regelen is nog niet nodig. De democratie toont namelijk regelmatig haar veerkracht en verzet zich tegen totalitaire krachten. De *midterms* in de vs en de presidentsverkiezingen in Brazilië tonen dat aan.'

Gepassioneerde gematigde leiders

Populisten trekken lang niet altijd de winst naar zich toe. 'Pro-democratische krachten mobiliseerden zich bijvoorbeeld in de vs tegen Trump, dat werd van tevoren niet verwacht.' Veel jongeren gingen in lange rijen voor verkiezingsbureaus staan om te stemmen. 'Al betekent dat natuurlijk niet dat bij de presidentsverkiezingen in 2024 een kandidaat wint die voorstander is van de liberale democratie.'

In Nederland en Frankrijk neemt de polarisatie ook toe. Moïsi realiseert zich dat die ontwikkeling moeilijk is te bestrijden. Hij hamert op het belang van het politieke midden om dat toch voor elkaar te krijgen. 'Het zou mooi zijn als kiezers die niet per se erg links of rechts zijn, maar wel het belang zien van de democratische instituten, zich meer mobiliseren en meer aanwezig zijn in het debat. Een probleem is dat gematigde partijen niet uitblinken in het overtuigen van kiezers. Je hebt eigenlijk gepassioneerde gematigde leiders nodig om de democratie te verdedigen.'

Hoop vs. angst

Hij breekt ook een lans voor leiders die veel kritiek krijgen, zoals Rutte en Macron. 'Zij vormen echter wel een dam tegen extreemrechts en zijn daar succesvol in geweest. Het is interessant om te kijken wat er gebeurt als zij niet meer de macht in handen hebben.'

Het gezond verstand moet ook weer aantrekkelijk worden en het weer vaker winnen van emotie. 'Rationaliteit ligt echter niet goed in de markt. Dat blijkt wel uit het migrantenvraagstuk. Europa wordt oud, de bevolking krimpt. We hebben juist vers bloed nodig. Feitelijk is dat waar, maar emotioneel gezien is dat enorm problematisch. Ook in Nederland, dat is de laatste tijd weer zeer duidelijk geworden, geldt de migrant als dreiging in plaats van een noodzakelijke oplossing voor een probleem. Onze politieke leiders hebben echter niet de moed om dat verhaal te vertellen.'

Ondanks al deze problemen gelooft Moïsi dat hoop uiteindelijk de angst kan verslaan.

'Ook al lijkt die winst vandaag ver weg. Je moet echter in de spiegel kijken en je afvragen wat de overwinning van de angst zou betekenen, voor jezelf, voor je kinderen en kleinkinderen. We zullen moeten vechten. Want als we dat niet doen, wordt *Game of Thrones* onze realiteit.'

Ze gaan niet meer weg

Is de opmars van de Amerikaanse rivierkreeft nog te stuiten? Wegvangen is vergeefse moeite, vermoeden biologen en beleidsmakers. Maar misschien kan de natuur zelf het evenwicht herstellen.

DOOR EMIEL BEINEMA
FOTO'S TACO VAN DER EB

programma over de Amerikaanse rivierkreeft. 'Wat me daarvan bijbleef, was dat het er erg veel waren en dat dat leidde tot schade aan de walkanten en de biostructuur. En de overheid deed niks.' Zijn oplossing? Dan maar zelf zo veel mogelijk kreeften uit de sloot vissen, die hij verkoopt aan restaurants en vishandels in de omgeving. De Keyser heeft korven in Oud Ade en Rijpwetering, en – sinds hij in september een vergunning heeft om in Leiden te vissen – ook in Cronesteyn. 'Vorig jaar was in het nieuws dat hier een enorme karperssterfte was, die door rivierkreeften zou kunnen komen. Toen heeft de gemeente een proefvisserij uitgevoerd, om te kijken hoeveel het er eigenlijk waren. Nou, dat waren er best wel veel.' Hij doet zijn best

Onder een waterig zonnetje duwt Pieter Jan de Keyser (64) zijn vissersbootje over het modderige gras de sloot van Polderpark Cronesteyn in. De aluminium roeiboot – iets groter dan een badkuip – schommelt veraarlijk wanneer hij erin stapt. Maar De Keyser is geofend: de sokken in zijn kaplaarzen blijven droog. Even afduwen met zijn roeispaan en hij is op weg naar zijn eerste fuik. De Keyser is kreeftenvisser, de enige in Leiden. Een reorganisatie kostte hem zijn baan als jurist personeelszaken bij Defensie. 'Op een gegeven moment had ik geen sollicitatieplicht meer. Ik had mijn huis en mijn bootje al opgeknapt, dus wat moet je dan?' Op televisie zag hij een natuur-

dat te veranderen: elke week vangt hij hier zo'n 13 kilo. 'En per kilo zijn het zo'n 25 kreeftjes.' Ook het waterschap vindt dat er nu echt te veel kreeften zijn. 'Het gaat soms om honderden kilo's per hectare', vertelt Lucienne Vuister, adviseur waterkwaliteit en ecologie bij het Hoogheemraadschap van Rijnland. 'Ze knippen de waterplanten af, ze maken het water troebel en graven holltes in de oevers. Die oevers worden dan instabiel en dan moet je weer eerder baggeren.' Het waterschap zoekt daarvoor een nieuwe oplossing: minder maaien en de oevers aanpassen. 'Wegvangen lijkt de meest voor de hand liggende optie', vertelt Vuister. 'Maar kreeften leggen heel veel eieren. Voor je met je ogen knippert, zijn er weer net zo veel als eerst. Het is meer afromen dan wegvissen.' Volgens De Keyser heeft zijn werk wel degelijk effect. 'In de grote wateren zijn het er inderdaad veel te veel. Maar in een kleinere sloot in Rijpwetering heb ik een tijdje terug twee jaar gevist. Toen ik daar begon, had ik in mijn korven zo'n acht beesten en dat waren er uiteindelijk nog maar twee. Na twee jaar pauze waren het er alweer vier, maar binnen de kortste keren had ik weer lege korven.' Het waterschap wil liever de natuur het werk laten doen. Strak onderhouden slootkanten en overbemesting hebben de kreeften de afgelopen jaren namelijk in de kaart gespeeld. Vuister: 'Onderwaterbioloog Bram Koese, van Naturalis, heeft een paar jaar terug een artikel geschreven waarin hij zegt dat een natuurlijke inrichting van het watersysteem kan zorgen voor een nieuw evenwicht waarin roofvissen en vogels de hoeveelheid kreeften verminderen. Dat we ze blijven houden, daar is iedereen het wel over eens. Maar we willen toe naar een

situatie waarin ze minder overlast geven.' 'Rivierkreeften graven zich in in de oevers', legt Wouter Moerland, beleidsadviseur stadsecologie van de gemeente Leiden, uit. 'Stijl en kaal is makkelijk graven. Dus hoe natuurlijker de oever, met waterplanten die stevige wortels hebben, hoe onvriendelijker voor kreeften.' Die theorie gaat de gemeente nu testen in de praktijk, zegt Moerland. 'Er stonden al natuurvriendelijke oevers en andere vernieuwingen in Cronesteyn gepland, maar nu kunnen we met het waterschap onderzoeken wat het met de aantallen kreeften doet. We hebben al een nulmeting gedaan en nu zoeken we een bureau dat dat onderzoek echt wetenschappelijk kan maken. Het moet wel statistisch goed zijn en herhaalbaar.' De resultaten zijn er hopelijk over drie jaar.

De Leidse hogeschool en de universiteit hebben net een studie afgerond naar de rode Amerikaanse rivierkreeft. Onderzoekers Krijn Trimbos en Maarten Schrama hielden zich bezig met de effecten van de beestjes op de biodiversiteit. Hun artikel ligt ter beoordeling bij een wetenschappelijk tijdschrift. 'Rivierkreeften hebben een slechte naam, want ze worden veel gevonden in ecologische systemen die onder druk staan', zegt Trimbos. 'Wij wilden weten of dat wel terecht is. We hebben in ons *living lab* allemaal slootjes naast elkaar gevuld met kreeften en meststoffen, met een van de twee en helemaal zonder. Gedurende zes maanden keken we wat het effect hiervan was op de biodiversiteit. Het resultaat was verrassend: we zagen helemaal geen effect van de kreeften. De kunstmest had juist wel een grote invloed. Op korte termijn kun je je dus misschien beter daarop richten als je de biodiversiteit wilt helpen.' Trimbos plaatst wel een paar kanttekeningen: 'Ons onderzoek liep maar een half jaar, dus we weten niet wat er na langere tijd gebeurt. En in onze opstelling kon de populatie niet groeien en konden de kreeften niet graven. Dat zijn dingen die lastig te onderzoeken zijn in een testopstelling, maar ze zijn voor een waterschap waarschijnlijk wel relevant.' Vuister vult aan: 'In laboratoriumonderzoek, bijvoorbeeld in kokers met waterplanten, bodem en kreeften, worden er al best snel effecten gemeten. Maar het klopt ook dat de verbanden zeker niet altijd rechtlijnig zijn. Bij een onderzoek van de gemeenschappelijke waterschappen zagen we plekken met veel kreeften waar de waterkwaliteit heel slecht is, maar ook plekken met weinig effect. Dat past dus wel bij de resultaten van het

living lab; je kunt kreeften hebben, maar toch een goede waterkwaliteit.' Peter Lindenburg, lector *metabolomics* aan de Hogeschool Leiden en initiatiefnemer van het onderzoeksproject met de universiteit: 'Ik denk dat de waterschappen erg balen dat die beesten gaten graven in de oever, maar op basis van onze resultaten valt niet uit te sluiten dat in een verder gezonde sloot die kreeften helemaal niet in deze aantallen op zouden duiken.' En wat als vangen toch de beste maatregel is? Vuister: 'Zelfs al zou het een perfecte maatregel zijn, dan is het nog echt de vraag wie dat moet organiseren. Eigenlijk ligt de beheersing van rivierkreeften bij de ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Dus wij zullen niet als waterschap besluiten dat wij het eens even gaan oplossen.' De Keyser blijft ondertussen doorvissen. Hij schudt tevreden een korf leeg - 'Dertien!' - en laat die opnieuw in het water zakken. 'Ik ben van negen tot zes bezig, en dan 's avonds nog met de administratie. Vijf dagen per week, soms nog een zesde, maar het is mooi werk. Alles wordt nu op de beroepsvissers gegooid. Wij moeten vreselijk ons best doen om aan alle normen te voldoen. Het zou goed zijn als anderen dit ook zouden kunnen.' Grijnzend: 'Maar niet in mijn viswater.'

Hoe vind je de hotspots?

'Je moet de hotspots ontdekken', zegt kreeftenvisser De Keyser. 'Bij een boer in Rijpwetering blijf ik ze maar vangen. Ik heb daar wel vijftig korven liggen. Dat zijn oppervlaktes waar je van versteld staat. Die boer zelf heeft er niet zo veel mee. Hij heeft ze geproefd, maar bleef toch liever bij hamburgers.' Wat is het geheim? 'Men heeft wel eens bedacht dat die beesten een bepaald stofje afgeven, feromonen, en dat we op die manier kunnen berekenen hoe veel kreeften op een bepaalde plek zitten. Ze zijn toen wel bij mij monsters komen nemen, maar tot nu toe hebben ze die stofjes niet gevonden.' Peter Lindenburg deed onderzoek naar deze feromonen. 'Ik ben er haast van overtuigd dat die stoffen bestaan. Die kreeften leven in de modder en moeten elkaar toch vinden. Chemische stoffen liggen dan voor de hand. Ook sommige kreeftenvissers die ik sprak, gebruiken met dit idee vrouwtjeskreeften als aas.' Vooral nog is zijn zoektocht zonder succes. 'In zo'n aquarium zitten behalve de kreeften ook algen, voedsel en allerlei afvalstoffen. Een chemisch soepje, waar we in moesten zoeken. We hebben veel stoffen kunnen meten, maar een feromoon hebben we helaas nog niet gevonden.'

'Grens voor hoogbegaafdheid is arbitrair'

Universitair docenten ontwikkelingspsychologie Kiki Zanolie en Bart Vogelaar richtten een nieuw keuzevak op over hoogbegaafdheid. 'We vinden dat er veel meer kennis daarover de wereld in moet.'

DOOR SUSAN WICHGERS

Hoe kwamen jullie op het idee?

'We hebben allebei een passie voor het onderwerp hoogbegaafdheid, door persoonlijke omstandigheden maar ook door wat we op scholen zien gebeuren. Hoogbegaafde kinderen lopen regelmatig vast in het schoolstelsel. We vinden dat er veel meer kennis daarover de wereld in moet. 'Er is al wel langer aandacht voor, maar met het huidige schoolstelsel worden de problemen duidelijker zichtbaar. Als je heel grote klassen hebt, is het moeilijk om alle leerlingen te bedienen. De problemen die er al waren, zijn uitvergroot. Dat heeft het heel sailant gemaakt.'

Waar gaan de colleges over?

'Wat hoogbegaafdheid inhoudt en hoe we daar door de geschiedenis heen anders over zijn gaan denken. Eerst werd er gedacht: je bent hoogbegaafd, of je bent het niet. Later zijn we meer gaan inzien dat het ook een bepaald ontwikkeling is. Als je er niks mee doet, komt het niet tot uiting. De omgeving is daarbij heel belangrijk. 'Het vak heet *Giftedness and Talent Development: A Transactional Perspective*, dus we kijken vanuit verschillende perspectieven wat het betekent als een kind hoogbegaafd is. Vaak zie je dat er bij ouders ook een lampje gaat branden als hun kind hoogbegaafd blijkt te zijn. 'Een ander onderwerp is het meten van hoogbegaafdheid. Dat wordt nu over het algemeen gedaan met een IQ-test, waarbij het idee is dat je boven een score van 130 hoogbegaafd bent. Dat is een arbitraire grens. Waarom is een kind met 129 niet hoogbegaafd? We moeten meer naar het hele plaatje kijken: niet alleen een hoog IQ, maar ook creativiteit is een uiting van hoogbegaafdheid. Maar hoe we dat objectief kunnen meten, is nog de vraag.'

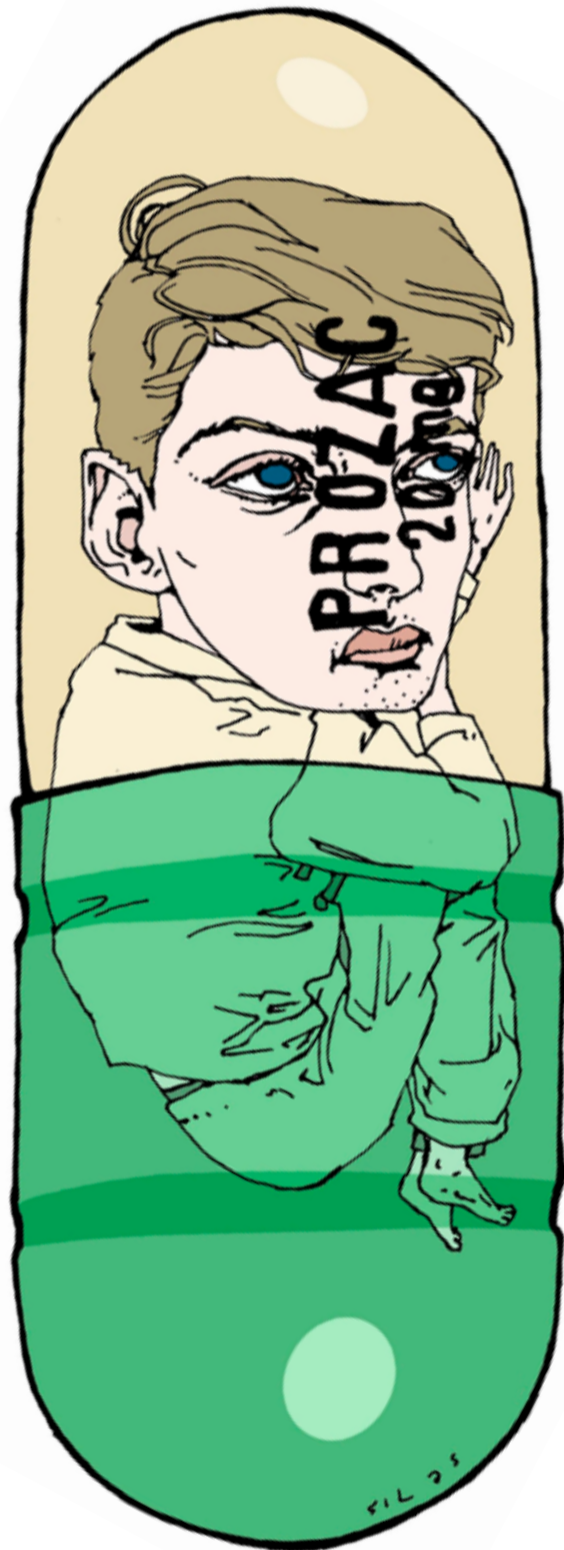
Waarom is het belangrijk dat studenten hierover leren?

'We focussen met name op studenten schoolpsychologie en kind- en jeugdpsychologie, en die gaan waarschijnlijk in de praktijk werken met kinderen. De boodschap die we willen meegeven, is dat ze kijken naar de reden achter bepaald gedrag van een kind. 'Wat ik leuk vind, is dat er ook een aantal arbeidspsychologiestudenten zijn, die straks het bedrijfsleven in gaan. We zien de problemen namelijk net zo goed bij volwassenen, in de vorm van een *bore-out* bijvoorbeeld. Dan krijg je dezelfde klachten als bij een burnout, doordat het te saai is op je werk en je uitverveling niet meer weet wat je moet doen. 'Werkgevers kunnen veel beter gebruikmaken van hoogbegaafde volwassenen. Die zijn vaak goed in het leggen van verbanden tussen onderwerpen en kunnen heel creatieve manieren bedenken om een probleem op te lossen.'

Is er veel animo voor het vak?

'We hadden ruimte voor 75 studenten, zestig studenten hadden zich aangemeld. Aangezien het een nieuw vak is, ben ik superblij met die aantallen. Het eerste college waren de studenten ook heel enthousiast. 'In de colleges proberen we discussies op gang te brengen: wat betekent hoogbegaafdheid voor jou? Hoe denk jij erover? Het volgende college komt de directeur van het Marecollege, die een speciaal programma heeft ontwikkeld op haar school: hoogbegaafde basisschoolleerlingen komen daar een dag in de twee weken langs en doorlopen samen met hun eigen hoogbegaafde leerlingen een module. Onze studenten gaan daar extra modules voor maken. 'Na het eerste college hebben Bart en ik elkaar highfives gegeven, omdat het zo leuk was. Er was veel herkenning, je zag dat veel mensen er ervaring mee hadden en er ontstonden meteen diepgaande discussies.'

Psychisch leed is een statussymbool geworden

Meer dan ooit koketteren studenten met hun mentale problemen, merkt **Lieve Heijnen**. Deze generatie exploiteert haar (zelf)diagnose als verheffend identiteitskenmerk: ik ben getergd, dus ik mag er zijn.

ILLUSTRATIE SILAS.NL

'U kunt het lijden niet in een doel veranderen. Het lijden is, en kan derhalve onmogelijk een doel worden', schreef de Franse auteur Michel Houellebecq in 1991. Maar het onmogelijke gebeurt toch. Het Lijden is – zeker voor onze generatie – een doel geworden, waarbij we vooral niet vergeten de ander eraan te herinneren dat we er maar druk mee zijn. Ik dacht dat de secularisering dit gedoe een halt had toegeroepen, maar niets blijkt minder waar.

We worden steeds gevoeliger. Tijdens de *Well-being Week* ('Live, Laugh, Lipsius', *Mare* 10, 17 november) konden gestreste studenten in het peperdure Mindfulness komen van de prikkels van alledag, en in de wandelingen van het Lipsius valt het woord 'trauma' steeds vaker, zonder dat daar een diagnosticerend psycholoog aan te pas is gekomen. We worden echter niet alleen steeds gevoeliger, er wordt ook toenemend ruimte genomen voor het etaleren van die gevoeligheid. *The power of vulnerability*.

Eenzijds moeten we altijd maar gelukkig lijken: goede studieresultaten behalen, spannende reizen maken en afgetrainde lichamen tonen. Anderzijds koketteren we meer dan ooit met ons ongeluk.

In mijn omgeving zegt vrijwel iedereen te worstelen. Met bindingsangst. Of *daddy issues*. Of een bijna-burn-out, waarvan een bevriende geneesko heeft gezegd 'dat het echt heel serieus moet worden genomen'. Na zo'n spreekbeurt is dan altijd ruimte om instemmend te knikken of verbaal onvrede te uiten jegens (ex-)partners, ouders of docenten, die moeten dienen als zondebok voor het bestaande onvermogen om te gaan met het feit dat het leven nu eenmaal geen ponykamp is.

Onlangs vertrouwde een medestudent me toe dat hij het zo jammer vond dat hij 'niks ergs had'. Hij kon niet meepraten over een afwezige vader, alcoholistische moeder of over spelige geliefde, en bijbehorende verlatingsangst, manische episodes of intermenselijk wantrouwen. Hij voelde zich minder waard dan zij die dat allemaal wél hadden.

Het lijden is een statussymbool geworden; ik heb geleden, dus ik mag meepraten, ik begrijp de ander en mij neem je serieus. De toegekende diagnose – of vaker nog: de zelfdiagnose – wordt geëxploiteerd als verheffend identiteitskenmerk. Ik ben getergd, dus ik ben. Of eerder: ik ben getergd, dus ik mag er zijn.

Dit geldt zeker voor studenten: millennials en gen Z'ers die nog middelen moeten aangrijpen om hun volwassenheid bevestigd te zien. De apotheose van het psych-gesprek is dan ook het stereotiepe 'maar-ik-ben-er-sterker-uitgekomen'.

Overigens een farce, want zeg maar eens 'what doesn't kill you makes you stronger' tegen de veteraan die niet meer naar openbare plekken durft, of de jonge vader die weet dat met elke depressie de kans op terugkeer met een vijfde toeneemt. Beste lezer, let tot slot nog even op: vóór u een stoornis kiest uit de catalogus van de DSM, moet u weten dat niet elk psychisch probleem dezelfde verheffende werking kent. De eetbuistoornis bijvoorbeeld, of de gameverslaving, raad ik u af. Het is niet sexy om in pyjambroek *League of Legends* te spelen met in de ene hand de console en in de andere een magnetronzak popcorn. Nee, kiest u eerder voor Asperger (succesvol!), bipolaire stoornis (spannend!), of anorexia (perfectionist!). Of het summum: wees een HSP, een Highly Sensitive Person, dan combineert u uw vers aangemeten psychische probleem met de pretentie van het zijn van een empathisch – en dus goed – mens.

Lieve Heijnen is masterstudent taalbeheersing

'Docenten, ouders of (ex-)partners dienen als zondebok voor het onvermogen om te accepteren dat het leven geen ponykamp is'

Was hij wel echt een 'vrijdenker'?

Pieter de la Court, naar wie het gebouw van de faculteit der Sociale Wetenschappen is vernoemd, mocht zich als wetenschapper dan principieel uitspreken tegen tirannie, als ondernemer was hij direct betrokken bij slavenhandel, schrijven **Karwan Fatah-Black** en **Arthur Pormes**.

Als universiteit wijzen we helden aan die door bijzondere ontdekkingen een doorbraak in onze kennis forceerden, of die door een moedig optreden de principes van ongebonden wetenschap verdedigden. Een van onze Leidse helden is Pieter de la Court (1618 – 1685).

Hij behoort tot de canon van Leidse wetenschappers, al zal het voor velen niet helemaal duidelijk zijn waarom. De la Court ontwierp geen microscoop en ontdekte geen nieuwe sterrenstelsels, maar behoorde tot de radicale vleugel van de Staatsgezinden, de scherpe tegenstrevers van Oranje.

Vanuit die ideologische positie schreef hij politieke, filosofische en economische traktaten over het belang van vrijheid. Hij deed dat niet als bezoldigde wetenschapper, maar verdiende zijn geld als ondernemer. De la Court is niet alleen in Leiden een held van de wetenschap. De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen reikt jaarlijks de zogeheten De la Courtprijs uit aan een geesteswetenschapper die een significante bijdrage levert aan wetenschappelijk onderzoek zonder een vaste aanstelling te hebben bij een universiteit of onderzoeksinstituut.

Naast het naar hem vernoemde gebouw van de faculteit der Sociale Wetenschappen prijkt een mooie quote van De la Court: 'Gelukkig is degene die niemands slaaf en niemands tiran wil zijn.' Hij wordt bij dat citaat 'Leidse lakenhandelaar en vrijdenker' genoemd.

Vrijheidsliefde stond bij De la Court hoog in het vaandel, zowel als het gaat om geloofsvrijheid als om de inperking van monopolisten ten behoeve van vrije ondernemers. In dat opzicht is de omschrijving 'vrijdenker' dus wel begrijpelijk. Ook het citaat vat zijn standpunt goed samen: dwingelandij is voor niemand goed.

In de eenentwintigste eeuw, en op de drempel van het jaar dat we stilstaan bij de 160-jarige afschaffing van de slavernij wordt onze aandacht getrokken door het woord 'slaaf' en rijst de vraag hoe De la Court zich verhiel tot de koloniale slavernij in zijn tijd.

Om dat goed te begrijpen is het belangrijk om te bedenken dat de term slaaf in de zeventiende eeuw vooral op twee manieren werd gebruikt. Allereerst als metafoor: tiranniek bestuur werd slavernij genoemd.

Zo moeten we ook de quote van De la Court lezen.

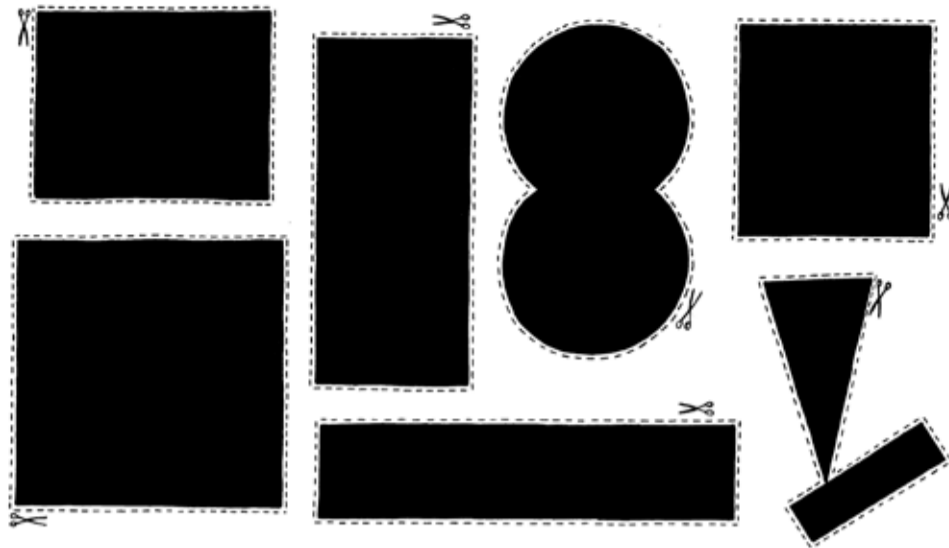
De andere betekenis is meer letterlijk en verwijst naar de krijgsgevangenschap van christenen, vooral zeelieden, bij de islamitische heersers in Noord-Afrika. Voor koloniale slavernij gebruikten de zeventiende-eeuwers meestal de Portugese term *negros*, of Nederlandse afgeleiden daarvan. Dat onderscheid in terminologie is niet uniek voor Nederland, maar vinden we ook in Engeland terug. Daar hanteerde men de term slavernij vooral om de overheersing door een (buitenlandse) vorst mee aan te duiden.

Het citaat van De la Court gaat dus niet over koloniale slavernij. Maar wat vond hij dan van slavernij? Daarover kunnen we kort zijn: hij was volop en direct betrokken bij slavenhandel. De la Court behoorde tot de grootste investeerders in de West-Indische Compagnie (wic), die destijds vrijwel alleen nog met slavenhandel bezig was, en ontleende prestige aan zijn voorname rol in die organisatie. Het geld dat hij als ondernemer verdiende, gaf hem de vrijheid zijn publicaties te schrijven.

De la Court was een uitzondering in de late zeventiende eeuw: de slavenhandel was in die tijd enigszins een niche in de Nederlandse economie en de (wic) verkeerde in zwaar weer. Kortom, De la Court was een eengereide buitenstaander die zich principieel uitsprak tegen tirannie, maar hij liet dat principe niet uitstreken voorbij de kunstmatige raciale grens tussen wit en zwart. Sterker nog, hij was deel van de tamelijk beperkte groep die het beleid van de grootste Nederlandse slavenhandelsonderneming bepaalde.

Nu het duidelijk is dat het slavernijverleden diepe culturele sporen heeft nagelaten en er steeds meer stemmen opgaan om de herdenking daarvan een plaats te geven in de samenleving, is het de vraag wat we met de kwalificatie van De la Court als 'lakenhandelaar en vrijdenker' aan moeten. Doet die wel voldoende recht aan zijn historische rol?

Karwan Fatah-Black is universitair docent sociale en economische geschiedenis. **Arthur Pormes** is lerarenopleider en vakdidacticus maatschappijleer iclon

KNIP DE VLAKKEN UIT EN PLAK ZE OVER DINGEN DIE JE NIET BEVALLEN!

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 6 leerlingen groep 4, t/m 8, waarvan twee met vergoeding. Eén leerling lezen en rekenen, SBO groep 6. **Voortgezet onderwijs:** *Wiskunde, aardrijkskunde, 2 havo. *Engels, mens en maatschappij, vmbo basis/kader klas 3. *Engels, brugklas havo, vwo. *Biologie, Nederlands, natuurkunde, 2 vmbo. *Nederlands, brugklas havo. *Nederlands, begrijpend

lezen, brugklas mavo/havo met vergoeding. *Wiskunde, 2 vmbo-KGT. *Nederlands, vmbo kader. *Wiskunde, 3 vwo. **Leiden-Zuid**, *5 leerlingen basisonderwijs. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, Engels, Wiskunde, brugklas vmbo basis/kader. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdkoemen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijftiendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@
mastodon.online
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad
Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 30.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman

a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.pvan.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Susan Wichgers
s.wichgers@mare.leidenuniv.nl
Emiel Beinema (stagiair)
e.s.beinema@mare.leidenuniv.nl

Medewerkers: Pim Bakx | Remco Breuker | Josette Daemen | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis | Oscar van Putten | Maia de Quay

Art direction en vormgeving: Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan
Illustraties: Bas van der Schot |

Bandirah | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet b.v.
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023-571 47 45 |
E-mail sales@bureauvanvliet.com
<https://bureauvanvliet.com/>
advertentie/Weekblad

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Zoë van Litsenburg | Roel van Niekerk | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

Niet voor linkse rakkers

Het collectief De Theatertroep speelt een 'actiemusical' over de boze burger en het succes van populistten. 'Het RTL-publiek, dat willen we hebben.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO BARBARA RAATGEVER

Het had eigenlijk een film moeten worden, maar het werd een theatervoorstelling. 'Matthijs Bockting (mede-scenarist van het stuk, *red.*) liep al heel lang met het idee van een man die steeds de krant van gisteren krijgt', vertelt regisseur Eva Zanen (1982). 'Het moest gaan over de boze burger, over het gevoel te worden achtergesteld.' Zanen en Bockting kennen elkaar van de filmacademie en hebben samen al meerdere films gemaakt. In 2015 leverden ze hun filmplan over de boze burger in. 'Maar niet veel later werd Donald Trump verkozen tot president en ging ik me verdiepen in de opkomst van het populisme. Dat wilden we ook verwerken in de film, dus we moesten het actualiseren. We wilden alleen geen linkse-rakker-film maken, want dan preek je voor eigen parochie.' Uiteindelijk kwam er helemaal geen film, maar wel *De man die elke dag de krant van gister krijgt en er nu genoeg van heeft*. De voorstelling is gemaakt met collectief De Theatertroep en is vrijdag te zien in Theater Ins Blau.

Het is een actiemusical geworden. Wat is dat?
'Om niet alleen linkse mensen te trekken, bedachten we om er twee publieksfavoriete genres tegenaan te gooien: actie en musical. Daar kijken mensen graag naar. Althans, musical is meer een vrouwengenre, maar als we er explosies in verwerken kunnen de mannen ook meekijken. Dat alles met een knipoog naar de genres.'

Met explosies, dus?
'Onze tagline voor de film was: liedjes, explosies en toestanden. Dus dat zit ook in de voorstelling. Of de ontploffingen net zo spectaculair zijn als je zou verwachten, à la *Die Hard*, dat durf ik niet te zeggen. 'Er zit ook veel slapstick in en er gaat van alles mis. Bovendien kun je de actie ook opvatten als activistisch. De voorstelling wekt de vraag op hoe een populist kiezers voor zich weet te winnen en hoe snel je in die retoriek kan worden meegevoerd.'

Het begint allemaal met een buurtbarbecue. Waarom?
'Dat is een typisch voorbeeld van kleinburgerlijkheid. Mijn gevoel zegt dat veel mensen tevreden zijn als ze maar kunnen barbecueën in de zon. Daar is niets mis mee, tot het moment dat ze bang zijn dat dat van ze wordt afgepakt. Ik denk dat het gevoel dat je iets wordt afgenomen de voedingsbodem is voor het populisme. Mensen willen beschermen wat ze hebben. 'In de voorstelling is de vraag of er wel genoeg vlees is de metafoor voor boze burgers die zich niet serieus genomen en gehoord voelen. Vervolgens zoeken zij iemand om de schuld te geven. Want dat is wat er dan altijd gebeurt: er wordt een zondebok gecreëerd. 'We hebben geprobeerd om de hele maatschappij in die buurtbarbecue te gieten. Alle personages staan voor iets anders. Zo is hoofdpersoon Tom een tevreden burger en

zwevende kiezer, maar hij krijgt elke dag de krant van gisteren. Zijn buurman is een populist en vindt dat Tom het niet moet pikken dat hij elke dag oud nieuws krijgt: dat is niet waar hij recht op heeft. Onder invloed van zijn buurman wordt Tom een ontevreden burger.'

Welke populistten zijn jullie voornaamste inspiratiebronnen?
'Dat zijn Baudet, meneer Wilders en Trump, maar ook de heer Rutte. We hebben best veel tekst waarin we een-op-een politici citeren, overigens zonder dat te benoemen. Soms denk je: heeft iemand dit echt gezegd? Dat geldt bijvoorbeeld voor de speech van Trump vlak voor de Capitoolbestorming.'

De voorstelling heeft ook kritiek op de rol van de media, die het populisme zouden voeden. Wat doen zij verkeerd?
'De media geven de boodschap van de populist een podium. Ik denk dat iemand als Baudet steeds gekkere dingen roept omdat hij daarmee de krant haalt en aandacht krijgt. Dat begon wat mij betreft met de film *Fina* van Wilders. Als niemand erover was begonnen, had niemand het gekeken. Het is bovendien een heel slechte film en vervelend om naar te kijken.'

Maar moeten kranten dat dan maar negeren, ondanks de nieuwsaarde?
'Het hangt ervan af hoe je het belicht en hoe je kiest wat nieuwswaardig is. Een aantal jaar geleden had Wilders iets heel schokkends gezegd tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen. Ik weet niet meer wat het was, maar het was bedoeld om te shockeren. De volgende dag sloeg ik *de Volkskrant* open, maar daarin werd het niet genoemd.

'Het blijft een ethisch dilemma waar ik ook geen goed antwoord op heb. We willen hiermee in ieder geval een vraag oproepen.'

Het doel was om 'niet te preken voor eigen parochie'. Is dat gelukt?
'Dat denk ik wel. Hein Janssen (cultuurrecensent van *de Volkskrant*, *red.*) noemde ons bij *Koffietijd* op *RTL 4*. Ik dacht: yes! Dat is het publiek dat we willen hebben!'

Zouden Baudet en Wilders ook moeten komen kijken?
'Ja, graag! Het lijkt me heel tof om met hen hierover een gesprek aan te gaan. De voorstelling is vooral heel grappig. Dat hebben we bewust gedaan, omdat de lach de kijker zachter en ontvankelijker maakt. Als de bezoeker na de voorstelling de werking van het populisme doorheeft, en daar nog even over nadenkt, dan zou ik dat heel fijn vinden.'

De Theatertroep, *De man die elke dag de krant van gister krijgt en er nu genoeg van heeft*. Theater Ins Blau, vrijdag 25 november, 20.30 uur. €22 (studenten €15,50)

'Baudet, meneer Wilders, Trump, maar ook de heer Rutte zijn belangrijke inspiratiebronnen'

LAMME LEIDSE MEMES

Mindfulness doorslaand succes bij mannelijke studenten: "nog nooit zo tranquil op de uni kunnen fappen"

DE DAS

‘Dit is the real deal: mijn baard werd steeds voller’

Wat kwam eerst: jullie bedrijf No Limit Lifestyle of het baardgroeimiddel?

‘Een goede vriend en ik wilden al tijdens de bachelor een onderneming beginnen. Rond die tijd begon ik een baardgroei-serum te gebruiken. Mijn baard was eerst heel patchy, maar na een aantal maan-

den werd hij steeds voller. Dat overtuigde mij dat dit middel *the real deal* is.

‘Het middel was nauwelijks verkrijgbaar in Nederland en er was weinig concurrentie. Toen dachten wij: waarom verkopen wij dit niet?’

‘Als een bedrijf succesvol is, dan is er geen limiet aan wat je kunt doen. Je hebt veel financiële vrijheid, je bent je eigen baas en voert het uit zoals je wil, dat idee vonden we erg aantrekkelijk. Het bedrijf bestaat zo’n vier maanden en het is verrassend goed verlopen: in de eerste maand hadden we al 2.500 euro omzet.’

Hoe werkt jullie product?

‘Het middel moet je twee keer per dag aanbrengen. Het activeert de bestaan-

de haarzakjes, daardoor gaan die harder werken en zal er meer haar groeien. Het duurt een tijdje voordat je iets merkt en het kan snel weggaan: pas na vier tot zes maanden dagelijks gebruik neemt je lichaam de groei over. Het verschilt per persoon hoe snel je reageert, maar het werkt bij vrijwel iedereen.

Maar er bestaat toch geen enkel haargroeimiddel dat echt werkt?

‘Deze wel hoor, alleen niet bij mensen met beschadigde of onvoldoende haarzakjes. Wij bieden ook garantie aan: als het na drie maanden niet werkt, krijg je je geld terug.’

Hebben jullie al geld moeten teruggeven?

‘We hebben tot nu toe zeker tweehonderd klanten gehad. Eén klant zei na anderhalve maand al dat het niet voor hem werkte. We hebben hem gevraagd om na die drie maanden terug te komen.’

Jullie webshop is nog vrij beperkt.

‘We willen ook andere producten aanbieden, bijvoorbeeld middelen tegen haaruitval of voor een betere haarlijn. Inmiddels verkopen we ook wimper-serum voor vrouwen. Voor nu richten we ons op verzorging en haargroei, maar dit is slechts het begin. We willen veel onderwerpen tackelen, van relaties tot fitness tot scholing, en daar kunnen ook producten bij komen.’

Doe je nog ander werk?

‘Ik heb een tijdje gewerkt als personal trainer; ik werk ook als chef en ik begeleid bezichtigingen voor een makelaar. Dat is allemaal op ZZP-basis, dus ik ga pas aan de slag als ik een paar uur vrij heb. Ik moet vrijheid hebben in mijn schema: ik zou momenteel geen baan kunnen hebben waar ik vaste uren moet werken.’

DOOR OSCAR VAN PUTTEN
FOTO TACO VAN DER EB

COLUMN | OMAR GHALY

Er ging een wereld voor me open, een safe space voor snobs

Zaterdag bezocht ik de PAN kunstbeurs in de RAI te Amsterdam. Een kunstbeurs is als een museum, alleen is alles wat je ziet ook te koop. Nu is mijn kapitaal bepaald niet toereikend om kunst te kopen – aan het einde van de maand moet ik mijn rekening checken om te bepalen of ik wel of niet koffie kan halen – maar via via wist een studiegenoot kaartjes te bemachtigen, en in zo’n geval ga ik graag mee op pad.

Er ging een wereld voor me open. Opeens bleek de ‘witte wijn sippende elite’ (dixit onze minister-president) wel degelijk te bestaan. Hierbij wil ik wel de nuancering aanbrengen dat de hoofdmoot geen witte wijn dronk, maar bij de oesterbar champagne zat te sippen.

Naast de kunst kun je jezelf ook

vergapen aan de aanwezigen. De hele Hollandse beau-monde trekt aan je voorbij. Van de zanger van Kriss Kross Amsterdam – die mijn partner in crime alleen wist te herkennen vanwege zijn deelname aan *Expeditie Robinson* – tot aan Alexander Pechtold die ongetwijfeld op zoek was naar decoratie voor zijn penthouse.

Overall liepen mensen in onberispelijke pakken en elegante mantelpakjes. Om nog een beetje een air van inclusiviteit op te houden waren er ook nog wat jongmensen in extravagante uitdressing. U kent het soort vast wel, types die binnen komen lopen op sokken en rare mutsjes opdoen. Wij namen maar aan dat zij kunstenaars waren, al durven we dat niet met zekerheid te zeggen.

Binnen de muren van deze safe space voor snobs en verfijnde luijden hoor je een bepaald soort Nederlands dat je nergens anders aantreft. De

gemiddelde bezoeker heeft een respectabele leeftijd bereikt en praat alsof er drie aardappelen vastzitten in de keel. Ongemerkt neem je dat accent over tot je het punt bereikt dat je niet meer weet of je

mensen belachelijk maakt of zelf totaal ridicuul bent geworden.

Het verbaasde mij ook dat kunst eigenlijk helemaal niet zo duur is. Voor de prijs van een Tesla Model 3 (adviesprijs vanaf €51.990,-) kun je al de gelukkige eigenaar zijn van een Karel Appeltje voor de dorst. Niet heel verwonderlijk als je bedenkt dat er tien jaar geleden nog meer dan vierhonderd werken van hem zijn gevonden in een Engelse loods.

Als je genoeg neemt met het kleinere werk kun je voor een slordige €3.000,- een Egyptisch beeldje kopen van 2.500 jaar oud, inclusief garantie dat het voorwerp langs legale wegen Egypte verlaten heeft.

Ik ken mensen die meer geld besteed hebben aan hun afstudeerborrel.

De verleiding om iets te kopen weerstaand hebbend, mede gesteund door het feit dat mijn spaarrekening al jaren op nul staat, wilden mijn vriend en ik niet helemaal met lege handen terugkeren naar Leiden.

Gelukkig bevindt zich tegenover de RAI het Egyptisch restaurant Toetankhamon. Daar zijn we dan toch geslaagd met een kapsalon à €8,50.

‘De witte wijn sippende elite bleek te bestaan, ook al dronk de hoofdmoot champagne’

Omar Ghaly is student Egyptologie